

Гора А.В.

кандидат економічних наук, ст.викладач

*Центральноукраїнський державний педагогічний університет
м. Кропивницький, Україна*

РОЛЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ

Після Революції Гідності в Україні розпочалася низка реформ у різних сферах. Одна з перших – реформа децентралізації. Утворюються об'єднані територіальні громади, які отримали значні управлінські та фінансові повноваження. Реформа децентралізації дає управлінську свободу і фінансові ресурси для облаштування якісного життя людей, які мешкають в об'єднаній територіальній громаді.

Освіта для самоврядування є одним з основних завдань. Не тільки тому, що потребує найбільше коштів, дає місце праці значній кількості мешканців, чи стосується усіх громадян. Освіта – інвестиції у майбутнє. Кожен хоче, щоб його дитина не змарнувала свої таланти, самореалізувалася, була успішною і щасливою у подальшому житті.

На жаль, у сфері освіти у сільській місцевості є низка проблем. Якість освіти є нижчою, ніж у містах. Наявні малокомплектні школи, неефективна мережа, низький рівень матеріально-технічного забезпечення сільських шкіл, часом відсутні кваліфіковані вчителі. Утворення об'єднаних територіальних громад є шансом для серйозної модернізації шкіл, забезпечення їх інноваційного розвитку. Очевидно, що обрана людьми влада буде більш чутливою до проблем громади і тому сільська школа буде в центрі її уваги. Впровадження прямих бюджетних стосунків з громадами, зростання дохідної частини місцевих бюджетів дає можливість об'єднаним громадам модернізувати та зміцнити матеріально-технічну базу шкіл.

Зниження якості освіти в сільських школах, як порушення принципу рівності для громадян України незалежно від місця їхнього проживання, стало результатом взаємно посилюваних негативних чинників (вимушеної внутрішньої міграції сільського населення, застарілої інфраструктури, кадрового дефіциту, неефективної структури самоврядування та надмірної бюджетної централізації).

Упродовж більш ніж 25 років у сільських регіонах України накопичувалося безліч соціально-економічних проблем (у тому числі у сфері середньої освіти), які неможливо вирішити в короткі строки. Тому реформи Уряду щодо децентралізації повинні мати довгостроковий і послідовний характер.

Неузгодженість управлінських повноважень між районними радами і районними адміністраціями породжувала різні протиріччя. Ще більше проблем виникало при спробі вирішення довгострокових завдань, у тому числі розробці та затвердженні плану оптимізації шкільної мережі району. Зіткнувшись з необхідністю впорядкування мережі шкіл, відділи освіти районних державних адміністрацій часто наштовхувалися на протидію з боку депутатів районних рад. Тому якість освіти у малокомплектних школах погіршувалась, а оптимізація мереж навчальних закладів відкладалася на невизначений строк. Як наслідок, стрімко зростало навантаження на місцеві бюджети, що призводило до зменшення ефективності використання коштів. Створення об'єднаних громад надає жителям сіл широкі можливості для формування своєї унікальної та ефективної системи управління освітньою сферою, яка, в кінцевому рахунку, допоможе підвищити якість освітніх послуг і заощадити кошти громади.

З першого дня створення об'єднаної громади органи влади стикаються з низкою питань щодо управління освітньою сферою. Завдання ускладнюється тим, що на всі питання необхідно оперативно знаходити відповіді в умовах безперервного навчально-виховного процесу, розробити згідно з чинним законодавством місцеві нормативно-правові акти, узгодити комунікацію та кадрові призначення.

Повноваження щодо менеджменту мережі освітніх закладів, її оптимізації, підвищення якості освітніх послуг є головною функцією органів управління освітою об'єднаної територіальної громади, яка відрізняє її від органів управління освітою в структурі районної державної адміністрації.

Існують певні очікування мешканців, що створення об'єднаної територіальної громади справді допоможе поліпшити їхнє життя, зробить публічні послуги (включаючи послуги шкільної освіти) з боку влади більш якісними та такими, які будуть відповідати рівню європейських країн.

У процесі створення системи управління освітою об'єднаної територіальної громади важливо, щоб керівники органів управління освітою громади разом із фахівцями департаментів/управлінь освіти і науки ОДА, ППО регулярно вдосконалювали методику оцінювання якості освіти в навчальних закладах.

Залежно від ситуації з кількістю шкіл, дошкільних та позашкільних установ, їх географічного розташування, система менеджменту освітою об'єднаної територіальної громади може мати різні структурні форми та відповідні назви, штат працівників. Але враховуючи, що ОУО ОТГ є новим і достатньо складним завданням, буде більш ефективно будувати різні форми конструктивного партнерства з профільними органами виконавчої влади різних рівнів (органи управління освітою сусідніх громад, районні державні адміністрації, обласні державні адміністрації тощо).

Важливим елементом створення ефективної системи менеджменту закладів освіти об'єднаної територіальної громади є максимальне делегування адміністративних і навчально-методичних повноважень на рівень навчальних закладів у поєднанні з належним управлінням усередині самого закладу.

Ефективність діяльності органу управління освітою (у тому числі в реалізації плану оптимізації мережі загальноосвітніх навчальних закладів) буде залежати від того, наскільки вона буде зайнята виконанням функцій, які мають пряме відношення до забезпечення якості освітніх послуг (комплектація педагогічними кадрами, затвердження навчальних планів закладів освіти, тарифікація, організація курсової підготовки педагогічних працівників, матеріальне забезпечення навчально-вихованого процесу тощо).

Методисти не повинні виконувати функцію контролю навчального процесу в загальноосвітньому навчальному закладі. Діяльність методичної служби може стати першим прикладом того, як система управління освітою у громаді почала змінюватися. Тому перш за все необхідно визначити нову структуру методичного супроводу, розробити кваліфікаційні вимоги до методистів нового складу і підготувати попередній список кандидатів на посаду методистів. Важливо, щоб нові методисти мали професійність та повагу серед учителів свого профілю у громаді. Пропозиції відділів освіти районних державних адміністрацій щодо кількості методистів в об'єднаних територіальних об'єднаних громадах мають рекомендаційний характер.

Серед напрямів діяльності, завдяки яким жителі громади справді можуть відчутти практичні результати нових органів управління освітою, слід виділити забезпечення послуг позашкільної освіти. Основою метою цього напрямку має стати запровадження такої моделі, в якій, з одного боку, зберігаються попередні досягнення і охоплення позашкільною роботою дітей, а з іншого - забезпечується рівний і реальний доступ усіх

дітей до послуг позашкільної освіти незалежно від того, де живе дитина: чи в адміністративному центрі, чи у віддаленому селі громади.

Для того, щоб забезпечити формальну основу постійної методичної підтримки з боку департаменту освіти і науки обласної державної адміністрації, рекомендується включити до Положення про орган управління освітою об'єднаної територіальної громади відповідні пункти, які регламентують (за згодою) виїзну участь фахівців та методистів обласного рівня

Вочевидь, що жителі об'єднаних громад чекають від новообраного місцевого самоврядування позитивних змін, у тому числі у питаннях якості освіти. Це означає, що орган управління освітою, з одного боку, повинен створити нову шкільну мережу, яка «по кишені» місцевому бюджету, а з іншого боку, виправдати очікування жителів і почати істотну модернізацію системи освітніх послуг у громаді. Таким чином, треба констатувати, що суттєві зміни в освітній системі ОТГ незворотні. Цей процес важкий, довготривалий і соціально чутливий для громади. У будь-якому разі, в ситуації, що склалася, органи самоврядування громад повинні відмовитися від кулуарного й адміністративного розв'язання проблем освіти в громаді. Це означає, що на зміну т. зв. «директивному» методу управління, владі ОТГ необхідно впроваджувати менеджмент на основі методів місцевої демократії. В основі цих методів – широкий діалог і партнерство з усіма зацікавленими сторонами (вчителі, батьки учнів, учні, шкільні адміністрації, депутати, старости і т. п.). Для цього наявні, як мінімум, три причини:

Причина 1. У виконавчих органів влади громад немає значних адміністративних ресурсів, щоб розв'язувати тільки своїми силами всі накопичені проблеми у сфері освіти. Партнерство – це додаткові ресурси для впровадження змін.

Причина 2. Як уже згадувалося, освіта – соціально-чутлива сфера. Тому всі ініціативи влади повинні бути забезпечені достатнім рівнем інформування жителів про її зміст, користь для дітей, ризиків і т. п. Причина 3. Якщо місцеве самоврядування починає розробку і реалізацію Плану оптимізації (або Стратегію освіти), ініціатива влади повинна з самого початку мати підтримку різних груп населення, що забезпечить сталість її впровадження. Очевидно, що процес оптимізації зіткнеться зі спробами протидії з боку місцевих політиків-популістів. У цьому разі рівень залучення громади та активна підтримка з її боку прямих отримувачів освітніх послуг (учнів та батьківської громадськості) буде вирішальним чинником, щоб досягти головної мети – підвищення якості навчання у школах громади. Тому питання створення ефективної комунікації та залучення громадськості до спільного розв'язання накопичених проблем і подальшого розвитку системи освіти громади набуває особливого значення у діяльності органу управління освітою.

Література:

1. Нова школа у нових громадах : посібник з ефективного управління освітою в об'єднаних територіальних громадах. / Сеїтосманов А., Фасоля О., Мархлевські В. — К., 2017. — 128 с.
2. Порядок фінансування навчального закладу після створення об'єднаної територіальної громади - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://www.auc.org.ua/analytika-pulsu/poryadok-finansuvannya-navchalnogo-zakladu-pislya-stvorennya-obyednanoi>

